

Uskonnonopetus vastaa muuttuvan identiteetin ja globaalien ymmärryksen haasteisiin

– Suomen uskonnonopettajain liiton (Suol ry) kannanotto Perusopetuksen yleisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistaminen – kuulemistilaisuudessa Opetushallituksessa 18.2.2010

Arvoisat tuntijakotyöryhmän jäsenet, hyvät kuulijat

Koulun keskeisimpänä tehtävänä on vastata tulevaisuuden kansalaisten sivistyksestä ja valmiuksista elää alati muuttuvassa ja monikulttuuristuvassa maailmassa. Muutosprosesseista selviytyminen edellyttää valmiutta elämänmittaiselle oppimisprosessille, joka vaatii vahvaa itsetuntoa, tietoa omasta kontekstista ja sen historiasta sekä ympärilläme vaikuttavista kulttuureista ja uskonnoista.

Koulun tulisi kaikessa toiminnassaan tiedostaa tehtävänsä yhteiskunnallisena avainorganisaationa matkalla monikulttuuriseen ja -uskontoiseen yhteiskuntaan: koulussa oppilaat sosiaalistuvat suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen arvoihin. **Oman identiteetin ja itseymmärryksen kautta voidaan rakentaa valmius toimia myös globaalissa ympäristössä.** Siksi suhteemme uskontoon ja uskonnonopetukseen on entistä korostuneemmassa asemassa. Oman uskonnon opetuksen vahvuus on siinä, että oppilasta autetaan ymmärtämään uskonnon merkitystä yksilötasolla sekä näkemään uskontojen vaikutuksia paikallisissa, kansallisissa ja globaaleissa yhteisöissä.

OECD on vuonna 2004 määritellyt DeSeCo – hankkeessaan tulevaisuuden kompetenssialueita. Kompetenssi tarkoittaa tässä laaja-alaista valmiutta selviytyä luovasti eri tilanteissa elämässä; erilaisia asenteita, tietoja ja taitoja sekä niiden joustavaa sovelluskykyä. **EU** puolestaan on vuonna 2006 määritellyt tulevaisuuden avaintaidot. Niistä keskeisiä uskonnonopetuksen tavoitteita ovat ihmisten ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen liittyvät taidot ja sosiaaliset valmiudet sekä kulttuurinen ilmaisutaito.

Kompetensseja ja avaintaitoja on kuvattu nelikehällä, jossa oppimisen ytimenä on minuuteen ja elämän hallintaan liittyvä alue. Siinä merkittäviksi nousevat yhtäältä yksilön vahvan ja myönteisen identiteetin rakentuminen, toisaalta kyky ymmärtää ympäristöään: sitä laajaa yhteiskunnallista ja kulttuurista kokonaisuutta, jossa hän toimii. Uskonnonopetus tarjoaa oppilaalle tietoja, taitoja ja kokemuksia, joiden avulla hän voi tunnistaa ja tietoisesti valikoida omaan identiteettiin, uskonnolliseen äidinkieleen ja maailmankatsomukseen vaikuttavia elementtejä. Monikulttuurisuus- tai kansainvälisyyskasvatusta ei voi tehdä onnistuneesti, ellei samalla pohdinta omia juuria ja oman toiminnan ja ajattelun lähtökohtia. **Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteet eivät toteudu omasta identiteetistä luopumalla vaan siihen entistä syvemmin perehtymällä.** Uskonnot koskettavat ihmisten syvimpiä tunteita, eikä yhteiskunnan kannalta ole yhdentekevää, millaisin tiedoin ihmiset uskontoon liittyviä mielipiteitään muodostavat.

Minuuden kehää seuraa alue, joka kertoo ihmisen kyvystä liittyä toisiin ihmisiin ja hänen valmiudestaan kohdata erilaisuutta ja tulla sen kanssa toimeen. Uskontojen välinen yhteydenpito on erityisen tärkeää yhteiskunnassa, joka pyrkii entistä suurempaan avoimuuteen ja monimuotoisuuteen. **Oman uskonnon opetus mahdollistaa kulttuuristen ja uskonnollisten syvärakenteiden tuntemuksen.** Ilman perustietoja ja -taitoja (muistion s. 37) on mahdoton todella ymmärtää toisen uskon lähtökohtia ja osata peilata niitä omaan kulttuuriperintöön mahdollistaen aidon dialogin.

Kolmas kehä kuvaa välineiden vuorovaikutteista käyttöä. Tavoitteena on hallita kieltä, symboleja ja merkityksiä. Uloimman kehän sisältöalueena on kestävä elämäntapa ja sivistys. Se tarkoittaa kykyä nähdä pitemmälle niin omassa elämässä kuin koko ihmiskunnankin tulevaisuudessa. Tämä sisältää myös ihmisen kyvyn jatkuvaan kehitykseen sekä taidon kantaa eettistä vastuuta itsestä ja muista. Uskonnonopetuksessa tulee tarkastella, millaisen kontribuution uskonnot tuovat kansalliseen ja globaaliin keskusteluun. **Uskontojen kohtaaminen on kansainvälisen politiikan keskiössä ja uskonnonopetus on hyvä väline myös uskonnollisten ääri liikkeiden ja uskontojen varjopuolten tarkasteluun.** Samalla uskonnoilla on merkittävä rooli oikeudenmukaisen ja demokraattisen yhteiskunnan rakentajina.

Opetussuunnitelman perusteiden tuntijakoineen tavoitteena on tuottaa kansalaisia, jotka omaavat oikeat selviytymistaidot tulevaisuuden maailmassa. Oikeat valmiudet tuottavat hyvinvointia sekä yksilölle että koko yhteiskunnalle. Uskonto on oppiaine, jossa median ja muuttuvan yhteiskunnan tuottamia arvoja, piilo-oletuksia ja odotuksia voidaan analysoida ja kyseenalaistaa. Ubiikkiyhteiskunnassa tarvitaan myös uudenlaisia etiikan sovelluksia. **Etiikka on aina ankkuroitunut arvoihin. Arvot puolestaan linkittyvät vahvasti vallitsevaan kulttuuriin, jossa uskonnolla on usein merkittävä rooli.**

Näkökulmia perusopetuksen tavoitteisiin ja tuntijakoon -muistiossa Opetushallitus on määritellyt selkeät taito- tai kompetenssialueet, jotka liittyvät kokonaisvaltaisesti oppimisen ja osaamisen sekä ihmisen kasvamisen ja hyvinvoinnin yhteen. Yhdeksästä teemasta merkittävimmiksi uskonnonopetuksesta puhuttaessa nousevat seuraavat: (1) Vahva tietoisuus omasta identiteetistä, (2) Vuorovaikutus ja työskentely yhdessä erilaisten ihmisten kanssa, (3) Erilaisten tapojen, kielten ja kulttuurien ymmärtäminen globalisoituvassa maailmassa ja (4) Kestävän kehityksen haasteiden ymmärtäminen ja vastuunotto tulevaisuudesta, globaali ymmärrys erilaisista yhteiskunnista ja yhteisöistä.

Globalisaatio ei ole johtanut uskonnollisuuden vähenemiseen – päinvastoin, uskonnon merkitys on kasvanut monissa maailman osissa. Siksi uskonnon rooli on EU:n integraatioprosessissa jatkuvasti kasvava. **EU:ssa tavoite on lisätä uskontokasvatuksen määrää perusopetuksessa (tästä mm. Toledo Guiding Principles).** Suomalainen uskonnonopetus toteuttaa positiivista uskonnonvapautta, vahvistaa lapsen ja nuoren omaa identiteettiä sekä tunnustaa uskonnon merkityksen osana yksilön ja yhteisön tapakulttuuria. Katsomusopetuksen kustannukset kaikkien vähemmistöjen osalta ovat noin yhden promillen verran koko perusopetuksen kuluista. **Nykyinen katsomusopetusmalli on suomalaisen yhteiskuntaan sopiva ja myös kansainvälisesti vertailtuna varsin edistyksellinen.** Se on valmisteltu poikkeuksellisen perusteellisesti asiantuntijoita, mallin käyttäjiä ja poliittisia päättäjiä tarkkaan kuullen. **Eduskunnassa** katsomusopetusta on käsitelty useammassa valiokunnassa. Siitä on äänestetty suuressa salissa ja nykyinen malli voitti äänin **153 -28** (vuonna 2003). Malli on siis varsin uusi ja poikkeuksellisen perusteellisesti harkittu. Tulevaisuuden tärkeä haaste suomalaisessa kasvatusjärjestelmässä on edelleen kehittää pienryhmäisten uskontojen uskonnonopetusta ja panostaa opettajien täydennyskoulutukseen.

Suomen uskonnonopettajain liitto esittääkin, että uskonnontuntien painopistettä siirrettäisiin ylempille vuosiluokille siten, että nivelkohta palautettaisiin vuosiluokkien 6 ja 7 välille ja yksi vuosiviikkotunti siirrettäisiin alakoulusta yläkouluun puolelle tai vaihtoehtoisesti yläkoulu saisi

yhden lisätunnin. **Siten yläkoulun tuntimäärä olisi kokonaisuudessaan neljä.** Tästä yhdestä vuosiviikkotunnista voitaisiin myöhemmin opetussuunnitelmaa luotaessa muodostaa kaikille yhteinen maailmanuskontojen kurssi.

Uskonnonopetuksen tuntimäärä on nyt kansainvälistä keskitasoa. Uskonnonopetuksen perustietojen ja taitojen lisäksi opetuksessa tulisi olla mahdollisuus syventyä myös globaaleihin teemoihin, ja näin vastata kokonaisvaltaisuuden haasteeseen, jonka Opetushallitus on muistiossaan kirjoittanut auki. **Opetussuunnitelmia on syytä tarkastella kriittisesti ja luoda sisällöistä kokonaisuus, joka parhaiten palvelee perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden toteutumista.** Uskonnonopetus ei missään vaiheessa voi olla ns. läpäisyperiaatteella esillä oleva aine. Tulevaisuuden Suomessa tarvitaan sekä syvällistä uskontojen ja katsomusten tuntemusta että kykyä puhua uskonnoista.